O‘ZBEKISTONDA PREZIDENTLIK INSTITUTINING TARIXIY SHAKLLANISHI VA TRANSFORMATSIYASI

Chilonzor tuman 1-sot texnikumi,
Tarix fani o’qituvchisi
Madrizayeva Dildora Beknazarovna
+998900169560

Annotatsiya: *Mazkur maqolada O‘zbekistonda prezidentlik institutining vujudga kelishi, tarixiy shakllanish bosqichlari va mustaqillik yillaridagi transformatsiyasi tahlil qilinadi. Prezidentlik institutining konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari, siyosiy tizimdagi o‘rni hamda “Yangi O‘zbekiston” davridagi islohotlar doirasida mazkur institutning rivojlanish tendensiyalari yoritiladi. Tadqiqotda tarixiylik va izchillik tamoyillariga asoslanilgan.*

Kalit so‘zlar: *prezidentlik instituti, davlat boshqaruvi, konstitutsiya, siyosiy islohotlar, O‘zbekiston tarixi.*

Kirish

Davlat boshqaruvi tizimida muhim o‘rin tutuvchi institutlardan biri – prezidentlik institutidir. Zamonaviy siyosiy tizimlarda prezident davlat boshlig‘i sifatida mamlakat ichki va tashqi siyosatini belgilashda yetakchi rol o‘ynaydi. O‘zbekiston tarixida prezidentlik instituti XX asr oxirida, murakkab siyosiy jarayonlar sharoitida shakllandi va mustaqillik yillarida izchil rivojlandi.

Mazkur maqolaning maqsadi O‘zbekistonda prezidentlik institutining vujudga kelishi, uning tarixiy bosqichlari hamda siyosiy-huquqiy transformatsiyasini ilmiy asosda tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot O‘zbekiston davlatchiligi tarixini chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Prezidentlik institutining vujudga kelishi

O‘zbekistonda prezidentlik instituti 1990-yil 24-martda ta’sis etildi. Bu davr sobiq SSSRda siyosiy tizim inqirozi kuchaygan, markazlashgan boshqaruv zaiflashgan bir paytga to‘g‘ri keldi. Prezidentlik lavozimining joriy etilishi respublika suverenitetini mustahkamlash va ijro hokimiyatini markazlashtirish zarurati bilan bog‘liq edi.

Dastlab prezidentlik instituti sovet siyosiy tizimi doirasida faoliyat yuritgan bo‘lsa-da, u respublika manfaatlarini himoya qiluvchi muhim siyosiy mexanizmga aylandi. 1991-yil 31-avgustda O‘zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligi e’lon qilingach, prezidentlik instituti milliy davlatchilikning asosiy tayanchiga aylandi.

Konstitutsiyaviy-huquqiy asoslarning shakllanishi

1992-yil 8-dekabrda qabul qilingan O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi prezidentlik institutining huquqiy asoslarini mustahkamlab berdi. Konstitutsiyaga ko‘ra, Prezident davlat boshlig‘i bo‘lib, davlat hokimiyati organlarining kelishilgan holda faoliyat yuritishini ta’minlaydi.

Prezidentning vakolatlari, saylanish tartibi va muddatlari konstitutsiyaviy normalar asosida belgilandi. Bu holat prezidentlik institutini qonuniy va barqaror siyosiy institut sifatida shakllanishiga xizmat qildi. Ayniqsa, ijro hokimiyatini boshqarish, tashqi siyosatni yuritish va milliy xavfsizlikni ta’minlash masalalarida Prezidentning roli kuchaydi.

Prezidentlik institutining mustaqillik davridagi rivoji

Mustaqillikning dastlabki yillarida prezidentlik instituti davlat barqarorligini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etdi. Siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy islohotlarni amalga oshirishda markazlashgan boshqaruv zarur bo‘lgan sharoitda Prezident instituti yetakchi omil sifatida namoyon bo‘ldi.

Keyingi yillarda esa siyosiy tizimni demokratlashtirish jarayoni bosqichma-bosqich amalga oshirildi. Parlament vakolatlarining kengayishi,

sud-huquq tizimidagi islohotlar prezidentlik institutining transformatsiyasiga olib keldi. Prezident va boshqa hokimiyat tarmoqlari o‘rtasidagi muvozanatni ta’minlashga qaratilgan mexanizmlar shakllandi.

“Yangi O‘zbekiston” davrida prezidentlik institutining transformatsiyasi

So‘nggi yillarda amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli siyosiy islohotlar prezidentlik institutining yangi bosqichga ko‘tarilganidan dalolat beradi. Ochiqlik, jamoatchilik nazorati va hisobdorlik tamoyillarining kuchayishi Prezident faoliyatining yangi modelini shakllantirmoqda.

Konstitutsiyaviy islohotlar, davlat boshqaruvini xalq manfaatlariga yaqinlashtirishga qaratilgan chora-tadbirlar prezidentlik institutining jamiyat bilan bevosita aloqalarini mustahkamladi. Bu jarayon prezidentlik institutining tarixiy evolyutsiyasi davom etayotganini ko‘rsatadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda prezidentlik instituti murakkab tarixiy jarayonlar natijasida shakllanib, mustaqillik yillarida izchil rivojlandi. U davlat barqarorligini ta’minlash, milliy davlatchilikni mustahkamlash va siyosiy islohotlarni amalga oshirishda muhim rol o‘ynadi.

Bugungi kunda prezidentlik instituti zamonaviy talablar asosida transformatsiyalanib, xalq manfaatlariga xizmat qiluvchi, ochiq va mas’uliyatli siyosiy institut sifatida faoliyat yuritmoqda. Mazkur jarayon O‘zbekiston davlatchiligi tarixida muhim bosqichlardan biri hisoblanadi.